

Sosyal Bilgiler Beşinci Sınıf Ders Kitaplarında Turizm Kavramının Yeri

Genç Osman İlhan¹

Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü

Mustafa Şeker

Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü

Hasan Özgür Kapıcı

Yıldız Teknik Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü

ÖZET

İçerisinde bulunduğumuz çağın hızla gelişen ve büyük öneme sahip olan istihdam alanlarından birisi de turizm sektörüdür. Bu sektör birçok ülke için büyük bir gelir ve tanıtım kaynağıdır. Devletler “gelişmiş” ya da “gelişmekte olan” diye tabir edilen tanımlarına bakmaksızın büyük bir ilgi ve istekle yatırımlar da, reklamlar da bulunarak turizmde ki cazibelerini artırmaya çalışmaktadırlar. Yapılan yatırımlar sayesinde ülkeler daha çok yabancı turisti topraklarına çekme fırsatı bulabilmektedirler. Tabii turizm sektörünün gelişimi sadece dışa dönük yatırımlarla sınırlanamaz. İçeride dönük, kendi vatandaşını bu alanla ilgili bilinçlendirme çalışmalarında da bulunması gerekir. Ülke insanına turizm kavramının önemini öğretmenin ve bilincini vermenin en güzel ve etkili yolu ise eğitimidir. Eğitim yoluyla bireyler istedik yönde davranış değişiklikleri gösterebilmektedirler. Eğitim ortamının önemli araçlarından birisi ise ders kitaplarıdır. Turizm kavramı ders kitapları materyalinin içeriğinde doğru ve etkili biçimde kullanılırsa yeni yetişen nesiller sektöre karşı daha duyarlı ve bilinçli bir bakış açısı kazanabilirler.

Bu çalışmada, Talim ve Terbiye kurulu tarafından 2013-2014 eğitim öğretim yılı için onaylanmış Türkiye’deki ortaokullarda okutulmakta olan Sosyal Bilgiler dersi beşinci sınıf ders kitaplarında yer alan turizm olgusunun hem görsel hem de metinsel olarak ne kadar işlendiğini ve kullanıldığını belirlemek amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğinden faydalanılmıştır. İncelenen kaynaklar ortaokul beşinci sınıf seviyesinde kullanılmakta olan iki farklı yayınevine ait sosyal bilgiler ders kitaplarıdır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler ders kitabı, turizm kavramı, görsel

¹ Sorumlu yazar iletişim bilgileri:
Araştırma Görevlisi
gosman.ilhan@gmail.com

Examination of Tourism Concept in Fifth Grade Social Studies Textbooks

Genç Osman İlhan¹

Yıldız Technical University, Faculty of Education, Department of Elementary Education

Mustafa Seker

Yıldız Technical University, Faculty of Education, Department of Elementary Education

Hasan Özgür Kapıcı

Yıldız Technical University, Faculty of Education, Department of Elementary Education

ABSTRACT

Tourism is one of the important rapidly growing employment fields in the recent decades. This sector provides an important income for a lot of countries. Both developing and developed countries try to attract tourists' attentions by advertisement campaigns. Not only foreign tourists but also domestic tourists should be educated about tourism. One of the effective ways to increase awareness of a country's citizens is education. In this sense, tourism topics in social studies textbooks are important. In the current study, the concepts and images of tourism in Turkish social studies textbooks were examined. Document analysis method, which is a kind of qualitative research methods, was utilized. Two different social studies textbooks were investigated. The results indicate that tourism concept has not reached its real potential in social studies textbooks, yet.

Key Words: Social studies textbook, tourism concept, image

Giriş

Ders kitapları, öğretim sürecinde sınıf içindeki aktivitelere yön veren, öğretmenin neleri öğreteceğini, öğrencilerinde neleri öğreneceğine en çok etki eden kaynaklardır (Sanchez ve Valcarcel, 1999). Bu kaynak öğretim programlarına uygun olarak hazırlanıp eğitim camiasına sunulmaktadır. Günümüzde ilerleyen teknolojinin sunduğu imkânlardan yararlanarak geliştirilen tüm çağdaş araç-gereçlere karşın, öğrenme-öğretme sürecinde en çok kullanılan öğretim materyali ders kitaplarıdır (Kızılcıoğlu, 2005). Ders kitapları, öğrencilerin o dersin programında var olan konular hakkında neler öğreneceklerini, öğretmenin ise onlara ne ve nasıl öğreteceğini büyük ölçüde belirleyen kaynaktır (Ertok Atmaca, 2006). En temel öğrenme kaynaklarından birisi olan ders kitaplarına öğretim-öğrenme sürecinde yer verilmesinin önemli nedenlerinden birisi eğitim programına uygun olarak hazırlanıyor olmaları olabilir. Ders kitaplarına öğretim-öğrenme sürecinde yer verilmesinin diğer bir önemli nedeni ise bu materyallerin bir öğretim enstrümanı olarak kullanılmasıdır. Üçüncü neden ise ders kitaplarının öğretmenlere sağladığı rahattır. Çünkü ders takibi ve verilen-verilecek olan ödevlere kaynaklık etme gibi özellikleri nedeniyle ders kitapları öğretmenlere ve öğrencilere kolaylık sağlamaktadır (Yanpar Şahin ve Yıldırım, 2001. Akt. Yaşar, Gültekin 2009). Ders kitaplarının kendilerinden beklenen faydayı sağlayabilmeleri, nitelikli kullanılabilir olmalarına bağlıdır. Bir ders kitabının seçiminde birinci özellik içeriktir. İçerikte

¹ Corresponding Author:

Res. Asst.

gosman.ilhan@gmail.com

güncel bilgiler yer almalı, bilgiler günlük yaşamla ilişkilendirilmelidir. Ders kitabı, eğitim programıyla tutarlılık göstermelidir (Öztürk ve Otluoğlu, 2003). Bu materyaller, öğrenci için bir zorunluluk değil, onun istekle ulaşacağı, bilme merakını gidereceği, uygulama isteği yaratan bir kaynak olmalıdır (Doyran, 1997). Kitap, içerisinde konuların sıralanışı, hazırlık-değerlendirme soruları ve hazır etkinliklerle amaca uygun, düzenli ve hızlı bir öğretimin yapılmasına imkân verir. Uygulamada, çoğu zaman öğretim yöntemi hatta öğretim ortamları, ders kitapları esas alınarak düzenlenmektedir. Bu durum, ders kitaplarının önemini daha da artırmaktadır (Kılıç ve Seven, 2002).

2004 yılından itibaren yayınlanmaya başlayan yeni sosyal bilgiler ders kitapları önceki dönemde hazırlanmış olan ders kitapları ile tamamıyla değişiklik göstermektedir. Sosyal bilgiler ders kitaplarının içeriği, görsel unsurları, hazırlık ve değerlendirme soruları net bir şekilde değişmiştir. Konuların farklılığına ek olarak, bu konuların sunum tarzı da tamamen değişmiştir. Tabii ki bu durum 2004 yılında yenilenen sosyal bilgiler programındaki değişikliklerden kaynaklanmaktadır. Sosyal bilgiler ders kitaplarının içerik açısından değişmesinin en önemli yönü konuların sunum şekilleridir. Önceki sosyal bilgiler ders kitaplarında kullanılan “düz ve bilgi aktarıcı metinler” yeni kitaplarda oldukça az oranda kullanılmıştır. Bu durumun nedeni bilindiği üzere yapılandırmacı yaklaşımın programlarda uygulanmasıdır. Bu yaklaşıma göre doğrudan bilgi aktarımı yapılmayıp konular çeşitli kurgular dâhilinde verilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla ders kitaplarında konular işlenirken çok çeşitli kurgular kullanılmıştır (Oruç, 2009).

Sosyal bilgilerin yapısından kaynaklı sürekli bir değişim söz konusudur. Çünkü sosyal bilgiler bireyi ve toplumu ilgilendirir. Birey ve toplum ise değişmek ve gelişmektedir. Dolayısıyla sosyal bilgiler de değişmektedir. Bu değişimin içerisine birçok yeni alan, konu ve kavram girmektedir. Bunlardan biriside turizm kavramıdır. Bu kavram en net ifade ile “kişilerin devamlı yaşadıkları yerlerin dışına bir seneyi aşmamak şartıyla, tatil, iş ve diğer amaçlarla gerçekleştirdikleri seyahat ve konaklamalarından doğan faaliyetlerdir” şeklinde tanımlanmaktadır (WTO, akt. Kınacı, 2011).

Büyüyen gelişen turizm sektörü birçok ülke için büyük bir gelir ve tanıtım kaynağıdır. Devletler “gelişmiş” ya da “gelişmekte olan” diye tabir edilen tanımlarına bakmaksızın büyük bir ilgi ve istekle yatırımlar da, reklamlar da bulunarak turizmde ki cazibelerini artırmaya çalışmaktadırlar. Yapılan yatırımlar sayesinde ülkeler daha çok yabancı turisti topraklarına çekme fırsatı bulabilmektedirler. Tabii turizm sektörünün gelişimi sadece dışa dönük yatırımlarla sınırlanamaz. İçeride dönük, kendi vatandaşını bu alanla ilgili bilinçlendirme çalışmalarında da bulunması gerekir. Ülke insanına turizm kavramının önemini öğretmenin ve bilincini vermenin en güzel ve etkili yolu ise eğitimidir. Eğitim yoluyla bireyler istedik yönde davranış değişiklikleri gösterebilmektedirler. Eğitim ortamının önemli araçlarından birisi ise ders kitaplarıdır. Turizm kavramı ders kitapları materyalinin içeriğinde doğru ve etkili biçimde kullanılırsa yeni yetişen nesiller sektöre karşı daha duyarlı ve bilinçli bir bakış açısı kazanabilirler.

Ülkemizin ekonomik kalkınmışlık düzeyini de göz önüne alırsak. Turizm sektöründen elde edeceği geliri yadsıyamayız. TÜİK verilerine göre sadece 2012 yılında Türkiye ye 36.776.645 turist giriş yaparken bıraktıkları gelir ise 29.351.446 doları bulmuştur. Aynı kurumun 2013 yılı için hazırladığı istatistiklerde ise ziyaretçi sayısının %7,6 artarak 39.226.226 olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen gelir de bir önceki seneye göre artış göstererek 32.310.424 dolara ulaşmıştır ki bu miktar Türk ekonomisi için temel kaynaklardan birisi niteliğindedir. İçerisinde bulunduğumuz 2014 yılının 9 aylık dönemine ait TÜİK verilerine göz attığımızda ise ülkemize gelen turist sayısı 33.116.872 kişiye ulaşmıştır. Bu sayı bir önceki yılın aynı dönemi ile mukayese edildiğinde 2 milyonun üzerinde bir artış manasına gelmektedir. Ülkemizin elde ettiği gelir bazında ise bu 9 dokuz aylık dönemi önceki

yılla karşılaştırdığımızda 2 milyon doların üzerinde bir artış göze çarpmakta ve toplam gelirin 26.638.185 dolara ulaştığı görülmektedir. 2014 yılının kalan döneminde sektördeki gelişimin artması ve bir önceki yıla göre gelişim kaydetmesini beklemek hiç de zor gözükmemektedir (TUİK, 2014).

Türkiye Seyahat Acenteleri Birliği (TÜRSAB) tarafından verilen bilgilere göre turizm sektörünün ülkemiz ekonomisine onar yıllık periyotlar halinde sağladığı katkıları ve üstlendiği rolleri aşağıdaki Tablo-1’de inceleyebiliriz.

Tablo-1: Onar yıllık dönemlerde turizmin Türkiye ekonomisine katkısı

	1980	1990	2000	2010
Turizmin GSYİH İçinde ki Payı	0.6	2.1	3.8	2.6
Turizm Gelirlerinin İhracata Oranı	11.2	24.9	27.5	18.3
Turizm Gelirlerinin Dış Ticaret Açığını Kapatma Oranı	6.5	27.7	28.1	34.4

Araştırmanın Önemi

İlgili literatürde ders kitapları ile ilgili yapılmış birçok çalışma bulunmasına rağmen Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki turizm kavramını irdeleyen çalışmalara pek rastlanılmamıştır. Bu kapsamda ekonomik anlamda büyük öneme sahip olan turizmin gelecek nesillere öğretilmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. Bu öğretimde de en önemli araçlardan birisi Sosyal Bilgiler ders kitapları olduğu için böyle bir çalışmanın yapılmasının uygun olacağı belirlenmiştir.

Amaç ve Araştırma Sorusu

Bu araştırmanın amacı 2013-2014 eğitim öğretim yılında kullanılmakta olan ortaokul beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında “Turizm Kavramının” öğretiminde, gösterimlerin ve metinlerin ne kadar yer aldığını tespit etmektir. Bu amaçla belirlenen araştırma sorusu ise şu şekildedir;

- 1) 2013-2014 eğitim öğretim yılında kullanılmakta olan ortaokul beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında “Turizm Kavramı” ile ilgili gösterimlere ve metinlere ne sıklıkta ve nasıl yer verilmektedir?

Yöntem

Model

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Nicel çalışmada da zaman zaman kullanılmasına rağmen doküman analizi tekniği önemli bir nitel veri toplam yöntemidir (Ekiz, 2009). Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsar. Bu tür çalışmada, araştırmacı ihtiyacı olan veriyi, gözlem veya görüşme yapmadan elde edebilir (Yıldırım ve Şimşek, 2006).

Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini Türkiye de kullanılan Sosyal Bilgiler ders kitapları oluşturmaktadır. Örneklemine ise amaçlı örneklem kullanılarak devlet okullarında okutulan iki farklı yayınevine ait beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı oluşturmaktadır. Bu seviyenin

analiz edilmesinin sebebi, turizm kavramına ilk kez bu grupta yer verildiği içindir. Ancak sosyal bilgiler eğitimi programının genel amaçları içerisinde turizmle ilgili herhangi bir maddeye rastlanmamıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada araştırmacılar tarafından konu alanında uzman akademisyenlerin görüşleri dikkate alınarak oluşturulan turizm kavramlarını inceleme formu kullanılmıştır. Çalışmanın başlangıcında dördüncü ve beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders programı incelenmiş, turizm kavramının dersin genel hedeflerinde yer alıp almadığı, varsa belirlenen sınıf düzeylerinde yer verilip verilmediğine bakılmıştır.

Bulgular

Bu bölümde örneklelimizi oluşturan iki ders kitabımız incelenmiş ve elde edilen bulgulardan aşağıdaki çıkarımlar yapılmıştır. İlk olarak A yayınevinden çıkan beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı ardından da B yayınevinden çıkan ders kitabı incelenmiştir. Ayrıca MEB tarafından hazırlanmış olan Sosyal Bilgiler öğretim programında yer alan kazanımlar ve etkinlikler incelendiğinde iki ders kitabında da üçüncü ve sekizinci ünitelerde Turizm ile ilgili kazanım ve etkinliklere rastlanmıştır.

“Bölgemizi Tanıyalım” isimli üçüncü üniteye yer alan turizmle ilgili gördüğümüz kazanımlar ve etkinlikler şöyle sıralanabilir (MEB, 2005a);

- İlk kazanım “Türkiye’nin kabartma haritası üzerinde, yaşadığı bölgenin yüzey şekillerini genel olarak tanıy” şeklindedir. İlişkilendirilen etkinlik ismi ise “Turist rehberi olalım”dır. (Yaşanılan bölgenin genel özelliklerini anlatan bir kitapçık hazırlanır.)
- İkinci kazanım ise “Yaşadığı bölgede görülen iklimin, insan faaliyetlerine etkisini, günlük yaşantısından örnekler vererek açıklar” şeklindedir. Bu kazanımla ilgili etkinliğe baktığımızda yine “Turist rehberi olalım” etkinliğidir.
- Bu üniteye turizm ile ilişkilendirebileceğimiz diğer bir kazanım da “Yaşadığı bölgedeki insanların yoğun olarak yaşadıkları yerlerle coğrafi özellikleri ilişkilendirir” ifadesidir. Kitapta gösterilen etkinlikte ise “Fotoğrafların Dili” (Bölgenin coğrafi özelliklerini yansıtan resim veya fotoğraflar incelenir.) görülmektedir. Yine aynı kazanım için verilen diğer bir etkinlik de “İnternette Araştırıyoruz” (Bölge ile ilgili çeşitli bilgiler ve fotoğraflar araştırılır.) şeklindedir.

Araştırmamızda incelenen beşinci sınıf ders kitaplarının “Hepimizin Dünyası” adlı sekizinci ünitesinde ise turizmle ilişkilendirebildiğimiz kazanımlar ve etkinlikler şunlardır (MEB, 2005a);

- “Dünya çocuklarının ortak yönlerini ve ilgi alanlarını fark eder” tanımındaki kazanımın ilişkilendirilmiş etkinliği ise “Film İzliyoruz” (Çocuk Filmleri ya da turizmle ilgili belgesel filmler izlenir.) şeklindedir.
- Üniteye diğer kazanım “Ülkeler arası ekonomik alışveriş olduğunu fark eder” şeklindedir. Kazanım turizmle ilgili gibi gözükse de etkinlik bakımından bu kavrama değinilmemiştir.
- Üçüncü kazanım “Ülkeler arasındaki ekonomik ilişkilerde iletişim ve ulaşım teknolojisinin etkisini tartışır”. Ancak yine bu kazanımla ilgili etkinlik bulunamamıştır.
- Dördüncü kazanım “Çeşitli ülkelerde bulunan ortak miras öğelerine örnekler verir” şeklindedir. Bu kazanımın etkinliği ise “Harikalar Diyarı” (Çeşitli malzemeler kullanılarak dünya ortak mirasına ait nesnelere maketleri yapılır.) adı altında belirtilmiştir.

Diğer bir görsel ise (Şekil 2) peri bacalarının oluşumu açıklanırken turizm kelimesinin soru cümlesi içerisinde geçtiği bir görseldir.

Şekil 2: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İkinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel



Şekil 3: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İkinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel



Bu görselde (Şekil 3) Türkiye haritası üzerinde tarihi ve doğal güzelliklerin tek tek gösterilmesi öğrencinin yaşadığı ülkede ne kadar çok turizm potansiyeli olduğunu fark etmesini sağlama noktasında önemlidir. Ayrıca öğrencilere yöneltilen soru hem harita üzerinde hem de altta yer alan küçük görseller üzerinden sınıf içerisinde turizm hakkında konuşma fırsatı verdiği tahmin edilebilir.

Üçüncü Ünite (Bölgemizi Tanıyalım) Turizmle İlişkili Belirlenen Görseller

Bu ünite MEB'in 2005 yılında yayınlamış olduğu Sosyal Bilgiler ders programında turizm ile ilgili kazanım ve etkinliklerin ilk kez yer aldığı görülmektedir (MEB, 2005a).

Şekil 4: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Üçüncü Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel



Bu görselde (Şekil 4) “iklim ve insan faaliyetleri” başlıklı konuda fotoğraf karşılaştırmalı bir çalışma içerisinde turist kelimesine yer verilmektedir. Aynı zamanda yaz turizmini temsil eden fotoğraf eşliğinde yüzme etkinliği hem gösterilmekte hem de yazı olarak yer almaktadır.

Şekil 5: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Üçüncü Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel



Bölgelerin ele alındığı üçüncü ünitenin iklim ve insan faaliyetleri isimli konusunda Akdeniz iklimi açıklanırken yaz turizmi ile bağlantısı görsel ile beraber verilmiştir. (Şekil 5). Ünite de ki diğer bir görsel de ise iklimin etkilediği insan faaliyetleri arasında turizm de yer aldığını vurgulamaktadır (Şekil 6).

Şekil 6: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Üçüncü Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel



Üçüncü ünitenin doğa ve insan başlıklı konusunda kitapta ilk kez kış turizm fotoğrafı yer almaktadır (Şekil 7). Metin olarak turizm kelimesi geçmese de görsel olarak kış turizmine uygundur.



Şekil 7: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Üçüncü Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel

Dördüncü Ünite'deki (Ürettiklerimiz) Turizmle İlişkili Belirlenen Görseller

Bu ünite'de ülkemizin ekonomisine katkı veren maddi güçler ele alınmıştır. Bölgelerimizde ekonomik faaliyetler başlıklı konunun girişinde ki kavram tablosunda turizm ismi yer almaktadır (Şekil 8). Turizm kelimesi ilk kez bir kavram tablosunda yer almıştır. Ama turizm sadece Akdeniz bölgesinin bir özelliği gibi gösterilmiş diğer bölgelerimizde ki potansiyel ortaya konmamıştır.

Şekil 8: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Dördüncü Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel

Kavramlar				
✓ Bölge	✓ Ekonomik faaliyet	✓ İhracat	✓ Para	✓ Ücret
✓ Bütçe	✓ Enerji	✓ İstek ve ihtiyaçlar	✓ Pazar	✓ Ürün
✓ Dağıtım	✓ Gelir ve gider	✓ İthalat	✓ Ticaret	✓ Vergi
✓ Doğal kaynaklar	✓ Göç	✓ Kaynak	✓ Turizm	✓ Yatırım
✓ Ekonomi		✓ Meslek	✓ Tüketim	
			✓ Ulaşım	

Ünitedeki diğer bir görselde Akdeniz bölgesinde turizm sektörünün işlevinden bahsedilmektedir (Şekil 9). Bu görselde turizmin sektör olarak yazılı metinlerle açıklanması, tesislerden bahsedilmesi, ayrıca deniz turizmi yanında doğal ve tarihi güzelliklere de değinilmesi olumlu bir durumdur.

Şekil 9: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Dördüncü Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel

Akdeniz Bölgesi hizmet sektörünün bir unsuru olan turizm ile de ülkemiz ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Tarihi eserler ve doğal güzellikler bakımından oldukça zengindir. Akdeniz Bölgesi, deniz turizmi açısından en çok yerli ve yabancı turist çeken bölgedir. Bölgenin turizm merkezi Antalya'dır. Burada, turistik işletmede çalışan bir vatandaşımız bize turizmin bölge ekonomisindeki yerini şöyle anlatıyor:

Turistlere hizmet sunmak amacıyla bölgemizde birçok turistik tesis kurulmuştur. Bu tesisler bölgemizdeki insanlar için birer gelir kaynağı olmuştur. Ben de böyle bir turistik tesiste çalışıyorum. Yaz mevsimi uzun sürdüğü için bölgemiz deniz turizmine oldukça uygundur. Bölgemiz doğal ve tarihi güzellikleri ile turistlerin ilgisini fazlasıyla çekmektedir. Bölgemizde ayrıca dağ, yayla, mağara ve kültür turizmi de yapılmaktadır. Böylece kıyı kesimin dışındaki yerlerde de insanlar turistlere hizmet sunarak turizmden gelir elde etmektedirler.



Yaşadığınız bölgede insanlar hangi turizm faaliyetleriyle uğraşmaktadırlar?

Şekil 10: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Dördüncü Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel



Bir sonraki görselde iki farklı gösterim tipi yer almaktadır (Şekil 10). Görselin üst kısmında Akdeniz bölgesinin turizm haritasına yer verilmiştir. Harita üzerinde doğal ve tarihi güzelliklerin yer alması öğrencinin daha kolay hatırlaması için olumlu sayılabilir. Görselin alt kısmında ise ülkemizin turizm sektöründen elde ettiği gelir grafik tablo halinde ortaya konmuştur. Öğrenci açısından bu da önemli bir farklılık oluşturacaktır. Aynı zamanda öğrenciye yöneltilen “Turizm gelirlerini artırmak için neler yapılabilir?” sorusu öğrenciyi düşünmeye sevk etmesi bakımından olumludur.

Yedinci Ünite'deki (Bir Ülke Bir Bayrak) Turizmle İlişkili Belirlenen Görseller

Bu ünite'de turizmle alakalı doğrudan ya da dolaylı herhangi bir görsel rastlanılmamıştır. Buna karşın ülkemizin yönetim yapısı başlıklı konuda Kültür ve Turizm Bakanlığı kısaca açıklanmış ve işlevlerinden bahsedilmiştir.

Sekizinci Ünite'deki (Hepimizin Dünyası) Turizmle İlişkili Belirlenen Görseller

Kitaptaki son ünite olan bu ünite, turizmin hem kavram hem de sektör olarak ele alınması yönünden en zengin içeriğine sahip olanıdır. Ünite'nin giriş kısmında konular içerisinde iki başlık direkt turizme yöneliktir. Daha önce dördüncü ünite de karşılaştığımız kavram tablosunda turizm kavramının yer alması bu ünite'de karşımıza çıkmaktadır (Şekil 11). Yine giriş kısmında hazırlık çalışması bölümünde iki soru öğrencinin turizm farkındalığı sağlaması ve turizm kavramının gücü hakkında düşünmesi bakımından önemli sayılabilir (Şekil 12).

Şekil 11: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Sekizinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel

Kavramlar	
✓ Barış	✓ Kıta
✓ Benzerlik ve farklılık	✓ Olgu
✓ Düşünce	✓ Ortak miras
✓ Ekonomi	✓ Teknoloji
✓ Hoşgörü	✓ Ticaret
✓ İhracat	✓ Turizm
✓ İletişim	✓ Ulaşım
✓ İthalat	

Şekil 12: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Sekizinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Kısım

HAZIRLIK ÇALIŞMASI

4. Ortak miras öğeleri neden insanlığa aittir? Açıklayınız.
5. Turizmin uluslararası ilişkilerdeki yeri hakkında neler düşünüyorsunuz?

Ülkeler arası alışveriş başlıklı konuda incelediğimiz görsel, yabancı ülke bayraklarını ve o ülkelere ait sembol olmuş simgeleri içermesi bakımından dikkat çekmektedir. Özellikle bayrakların yanında kullanılan sembollerin isimlerinin kullanılması öğrenme kolaylığı açısından önemlidir. Öğrenciler bu tür semboller sayesinde ilgili devleti kafalarında kolay kodlayarak rahatça hatırlayabilirler. Kitapta ticaretin yer aldığı bir konuda turizm simgelerine yer verilmesi olumlu ve önemlidir (Şekil 13). Başka bir tablo da ise “Dünya Miras Listesi’ndeki Varlıklarımız” başlığı altında dokuz eser yer almaktadır (Şekil 14). Öğrencinin bu tür bir tabloda isimleri topluca görmesi ülkesinde ki potansiyeli anlaması ve sahip çıkması açısından önemli sayılabilir.



Şekil 13: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Sekizinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel

Şekil 14: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Sekizinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel



Diğer bir görselde (Şekil 15) ise teknoloji ve turizm ilişkisinden bahsedilmekte olup internet üzerinden müzelerin nasıl ziyaret edileceği açıklanmaktadır. Bilişim çağı içerisinde yer aldığımızı düşünürsek bu görselin ve açıklamaların günümüze uygun olarak hazırlanmış olduğunu söyleyebiliriz.

Şekil 15: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Sekizinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel



Öğrenci açısından olumlu diyebileceğimiz başka bir açıklama içeren görselde (Şekil 16) ise turizmin gelişmesi ve tarihi eserlerin korunması için düzenlenen sempozyumdan örnekler verilmektedir.

Şekil 16: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Sekizinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel



Kitapta karşımıza çıkan bazı görseller ise hiçbir açıklama getirilmeksizin sunulmuştur. Bu durum öğrencinin kendince bir yoruma ulaşması, yanlış öğrenmesine yol açabileceği sonuçlar doğurabileceği gibi öğrencinin dikkatini çekmeyerek görmezden de gelinebilir (Şekil 17a ve 17b).



Şekil 17a: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Sekizinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel



Şekil 17b: A yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Sekizinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel

B yayınevinden çıkan Sosyal Bilgiler ders kitabını turizm görseli ve açıklamalar yönünden incelediğimizde birçok örneğe rastlamaktayız. Turizm yönünden üniteleri tek tek analiz ettiğimiz karşımıza çıkan bulgular şunlardır.

İkinci Ünite'deki (Adım Adım Türkiye) Turizmle İlişkili Belirlenen Görseller

B yayınevi tarafından yayınlanan kitapta turizmle bağlantılı kavramların ilk kez ikinci ünite'de yer aldığı görülmektedir. "Adım Adım Türkiye" ismini taşıyan ünite'de turizmle ilişkilendirilebilecek 29 görsel mevcuttur. "Güzel Ülkem Türkiye" başlıklı konuda ülkemizdeki tarihi eserler ve doğal güzelliklerle ilgili görseller ve açıklamalara yer verilmiştir. Aşağıdaki görselde (Şekil 20) temsili bir kız öğrenci kullanılarak bu tür yer ve mekânlar uygun şekilde açıklanmıştır. Aynı çalışma temsili erkek öğrenciler kullanılmak suretiyle de kitapta ve ünite'de yer almaktadır. Bu örnekler öğrencilerin hem görsel hem de zihinsel öğrenme yapıları için uygundur. Bu ünite kitapta diğer ünitelerle karşılaştırıldığında turizm kavramı bakımından oldukça zengindir.

Şekil 20: B yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının İkinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Görseller



Üçüncü Ünite'deki (Bölgemizi Tanıyalım) Turizmle İlişkili Belirlenen Görseller

Bu ünite'de birçok bölgemizle alakalı görseller vardır. Bunların bazıları turizmle direkt alakalı iken bazıları dolaylı yoldan ilişkilidir. Ünite'de tarihi eser hüviyetine sahip bazı tarihi yerlerin görselleri bulunmaktadır fakat hiçbir açıklama yapılmamıştır. Örneğin, giriş kısmındaki Sivas Ulu Camii görseli (Şekil 21) ile alakalı hiçbir açıklama yoktur Bu bilinmezlik durumu öğrencide yanlış öğrenmeye yol açabilir.



Şekil 21: B yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Üçüncü Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel

Ünitedeki “Ülkemizin yüzey şekillerini tanıyalım” konusunda yayla, göl, koy, dağ, ada, burun gibi coğrafik temaya sahip 11 adet fotoğraf bulunmaktadır. Görseller ilk bakışta turizmle alakalı gibi gözükmese de sadece birkaçı turizm ile dolaylı olarak ilişkilendirilebilir (Şekil 22).

Şekil 22: B yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Üçüncü Ünitesinden Turizmle İlişkili Görseller



Karadeniz'den bir koy görüntüsü



Karadağlar Yaylası'ndan bir görünüm



Hıdır Nebi Yaylası'ndan bir görünüm

“İklimin şekil verdiği evler” konusunda da farklı bölgelerimize ait ev tiplerinin fotoğrafları kullanılmıştır. Toplamda sekiz adet olan bu görseller turistik değer taşımaya karşın turizmle bağlantı kurulmamıştır (Şekil 23).

Şekil 23: B yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Üçüncü Ünitesinden Turizmle İlişkili Görseller



Niğde, Yeşilburç taş evlerinden bir görünüm



Mardin taş evlerinden bir görünüm



Datça taş evlerinden bir görünüm

Dördüncü Ünitedeki (Ürettiklerimiz) Turizmle İlişkili Belirlenen Görseller

Kitaptaki dördüncü ünite, içerisinde turizm kavramının sektör olarak geçmesi bakımından diğer ünitelere göre önemli bir farklılık göstermektedir. “Yurdumuzda ekonomik hayat ve meslekler” isimli konu başlığı altında, turizm sektörü olarak diğer kollarla bir arada yer almıştır (Şekil 24).

Şekil 24: B yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Dördüncü Ünitesinden Turizmle İlişkili Görseller



Bu ünite Türkiye'nin bölgelerinin ekonomideki yerlerini ve geçim kaynaklarını açıklamaktadır. Bölgeler tek tek ele alınmış, sıra ile taşıdıkları turizm potansiyelleri gerekli açıklamalar ve ilgili görsellerle desteklenerek öğrenciye sunulmuştur. Bu açıklamaların ve görsellerin yeterli seviyede olduğu söylenebilir. Ege, Akdeniz, Marmara, Karadeniz ve Güneydoğu Anadolu bölgeleri ile ilgili turizm bağlantılarına hem görsel hem de metinsel olarak değinilmiştir. İstanbul, Marmara Bölgesi'nden ayrı olarak kendi başına ele alınmış ve değerlendirilmiştir. Bunların dışında hem fotoğraf hem de açıklama olarak yetersiz ve geride kalmış olan bölge ise Doğu Anadolu Bölgesi'dir. Bu bölgenin sadece doğal güzelliklerden bahsedilmiş, turizm potansiyeline değinilmemiştir. Olumlu örnekler arasında yer alan Ege bölgesinin, turizm potansiyeli ile ilgili açıklamalar ve kullanılan görseller şu şekildedir (Şekil 25).

Şekil 25: B yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Dördüncü Ünitesinden Turizmle İlişkili Görseller



Beşinci Ünite'deki (Gerçekleşen Düşler) Turizmle İlişkili Belirlenen Görseller

Bu ünite'de tarihi ve turistik fotoğraflara yer verilmesine rağmen herhangi bir turizm bağlantısına değinilmemiştir.

Yedinci Ünite'deki (Bir Ülke Bir Bayrak) Turizmle İlişkili Belirlenen Görseller

B yayınlarına ait Sosyal Bilgiler ders kitabının yedinci ünitesinin “nasıl yönetiliyoruz” başlıklı konusunda Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın görevleri temsili bir kız öğrencinin ağzından aktarılmaktadır (Şekil 26). Aynı zamanda bakanlığın logosu da kullanılmıştır (Şekil 27).

Şekil 26: B yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Yedinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel



Ebrar

Kültür ve Turizm Bakanlığı, ülkemizin doğal ve kültürel varlıklarının korunmasını ve tanıtılmasını sağlama, turizm faaliyetlerinin gelişmesi için gerekli çalışmaları yapma, kütüphaneler açma görevlerini yerine getirir. Bakanlık ayrıca ülke ekonomisine katkıda bulunacak turizm faaliyetlerini geliştirmek için gerekli çalışmaları yapar.



Şekil 27: B yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Yedinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel

Sekizinci Ünite'deki (Hepimizin Dünyası) Turizmle İlişkili Belirlenen Görseller

B yayınevinde çıkan beşinci sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabının sekizinci ve son ünitesinde turizmle ilgili oldukça fazla görsel ve yazı içeriği bulunduğu görülmüştür. Giriş kısmında karşımıza çıkan sekiz fotoğraftan üçü ile alakalı ne buldukları yerde ne de ünite içerisinde hiçbir açıklama yapılmamıştır. Bu durum daha önce de belirttiğimiz gibi öğrencinin eksik veya yanlış öğrenmesine yol açabilmektedir.

“Hepimiz Çocuğuz” başlığı altındaki konuda ise; yabancı çocukların ülkelerinde nasıl bir yaşantıları olduğu, nelerle ilgilendikleri dünya haritası üzerinde anlatılmaya çalışılmıştır. Bu anlatımların bazılarında o ülkeyle ilgili turizm niteliği taşıyacak etkinliklerden bahsedilmiştir. Ama bu çalışma hem harita üzerinde ülkelerin yerlerini işaret etmemesi, hem de turizm açısından doyurucu açıklamalar içermemesi bakımından yetersizdir (Şekil 28).

Şekil 28: B yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Yedinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel



Ünite'deki “Dünyanın ortak mirası” konusunda ise “kültürel miras” başlığı altında altı adet, “Doğal miras” başlığı altında ise yedi adet görsel açıklamalarıyla birlikte yer almıştır. Bu çalışmalar hem görsellik hem de yazılı açıklama yönünden yeterlidir (Şekil 29).

Şekil 29: B yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Yedinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Görseller

Güney Asya'nın en büyük tapınağı olan Angkor Vat (Ankor Vat) Tapınağı, duvarlarındaki Hint destanları ile de ünlüdür. Angkor, Khmer (Kimer) İmparatorluğu'nun başkentliğini yapan bu muhteşem şehrin, 9 ve 14. yüzyıllar arasında inşa edildiği biliniyor. 140 yıl önce Fransız Kâşif Henri Mouhot (Henri Muho) tarafından Kamboçya ormanları derinliklerinde yeniden keşfedildi. Bir tahmine göre şehir, artan nüfusunu besleyemediği için terk edildi.



Angkor Vat (Ankor Vat) Tapınağı, Kamboçya



Stonehenge (Stonhenk), İngiltere

Hava tahmini yapmak ya da yıldızları gözlemek için yapıldığı söylenen Stonehenge (Stonhenk) İngiltere'de yer alan bir kültür miras ürünüdür.

Türk İminin geçtiği ilk yazılı metin olan Orhun Yazıtları, Köktürkler Dönemine aittir. Türklerin âdetleri, askerî düzeni, yönetim şekli ve uygarlık düzeyi 1.5 m boylarındaki taş bloklar üzerine kazınmıştır.



Orhun Yazıtları, Moğolistan



Gize Piramitleri, Mısır

Firavun mezarları olarak bilinen Gize Piramitleri ise her biri tonlarca ağırlıktaki taş bloklardan inşa edilmiştir. Yapım teknikleri, günümüz teknolojisiyle bile hâlâ belirlenemeyen bu piramitler, dünyanın yedi harikasından biri olarak bilinir.

ÖÇK s. 121, 122
4. Ekimlik

Aynı ünitedeki “Ortak Miras Listesindeki Varlıklarımız” konusunda 10 örnek karşımıza çıkmaktadır. Örneklere yapılan açıklamalar ve kullanılan fotoğraflar turizme ilgi uyandırması bakımında yeterlidir (Şekil 30).

Şekil 30: B yayınevine ait Sosyal Bilgiler Ders Kitabının Yedinci Ünitesinden Turizmle İlişkili Bir Görsel



Kapadokya, Nevşehir

Adımın anlamı, Pers diline göre Katpatuk yani “Güzel Atlar Ülkesi” anlamına geliyormuş. Ben, 60 milyon yıl önce Erciyes, Hasandağı ve Güllüdağ'ın püskürttüğü lav ve küllerin oluşturduğu yumuşak tabakaları milyonlarca yıl boyunca yağmur ve rüzgârın aşındırmasıyla ortaya çıktım. Hititlerin yaşadığı topraklarım daha sonraki dönemlerde Hristiyanlığın en önemli merkezlerinden biri olmuştur. Kayalara oyulan evler ve kiliseler, bölgemi putperestlerin zulmünden kaçan Hristiyanlar için devasa bir sığınak hâline getirmiştir.

Sonuç ve Tartışma

Çalışmada elde edilen bulguların analizlerine göre Dünya ve Türkiye ekonomisi açısından en önemli gelir kaynaklarından biri olan turizm sektörü kavram olarak Sosyal Bilgiler dersinin genel amaçlarında, öğretim programda ve de incelenen kitaplarda kadar yer bulamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen Sosyal Bilgiler beşinci sınıf ders kitaplarının üçüncü ve sekizinci üniteleri turizm görselleri açısından yeterli durumdadır. Kullanılan görseller içerik bakımından uygun seçilmiş ama metinle ilişkileri bakımından açıklama kısımları yetersiz bulunmuştur. Sekizinci ünitedeki “Hepimizin Dünyası” adlı konunun genelinde turizm konusunu doğrudan ya da dolaylı çağrıştıran ifadeler olmasına rağmen yeteri kadar yer verilmemiştir. Ama aynı ünitenin “Dünyanın hazineleri” ve “Turizm hangi katkıları sağlar” isimli konuları turizm kavramı bakımının kullanım sıklığı bakımından zengindir. “Turizm hangi katkıları sağlar” konusu ise doğrudan turizmden bahsedilmesi bakımından bir ilktir. Bu iki konu başlığı altında oldukça detaylı örneklere yer verilmiştir. Burada ki başlıklar ve açıklamalar turizm bilincinin gelişmesi açısından önemlidir.

Turizm olgusunun öğrenciler tarafından daha net anlaşılması için birçok ünite içerisinde bağlantılar kurulması gerekmektedir. Örneğin sekizinci ünitenin “ülkelerarası ticaret” isimli konusu turizme ilişkilendirilebilecek durumdayken yeteri kadar değinilmemiştir. Bu tür bağlantılar öğrencinin turizmin ekonomik gücünü anlaması açısından gereklidir.

Analiz edilen kitapların olumlu özellikleri;

- Ülkelerin bayraklarının yer alması,
- Turistik yerlerin isimlerinin verilmesi,
- Ülkelerin dünya haritasındaki konumunun gösterilmesi,
- UNESCO dünya mirası listesinde ki mekânlarla alakalı bilgiler verilerek tanıtımının yapılmasıdır.

Analiz edilen kitapların eleştirilebilecek yönleri;

- Fotoğrafların hemen hemen hepsinin yaz turizmi ile alakalı olması,
- Metinden görsele yönlendirici ifadelerin yer almaması,
- Ekonomik kavramlara yer verilerken turizmin ekonomik yönünden yeterli oranda bahsedilmemiştir.

Öneriler

Yapılan araştırma sonucunda ortaya çıkan öneriler şunlardır.

- Sosyal bilgiler dersinin genel hedeflerinde turizm kavramına yönelik maddeler eklenebilir.
- Sosyal bilgiler ders programının her kademesinde turizm kavramıyla ilişkili konular artırılabilir.
- Turizme yönelik etkinlik sayısındaki artışlar öğrenci öğrenmesinde etkili olacaktır.

Her sınıf düzeyinde turizmin önemine yönelik içerik geliştirilebilir. Buldukları yerleşim yerine gelen turistlerle öğrenciler bir araya getirilebilir

KAYNAKÇA/REFERENCES

- Doyran, E. Y. (1997). İlköğretim 1.sınıf ders kitaplarında biçim-içerik ilişkisi, *Anadolu Sanat Dergisi*, 7, 35-43.
- Ekiz, D. (2009). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Ertok Atmaca, A. (2006). İlköğretim ders kitaplarında görsel tasarım ve resimleme. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 318-328
- Kılıç, A., Seven, S. (2002). *Konu Alanı Ders Kitabı İncelemesi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kınacı, B., Pehlivan Albuz, N., Seyhan, G. (2011). *Turizm Ve Çevre (Çevre Koruma)*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Kızılcıoğlu, A. (2005). Ortaöğretim ülkeler coğrafyası ders kitaplarının niteliklerini artırmaya yönelik öneriler. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(13), 129-144.
- MEB (a), (2005). İlköğretim 1-5. *Sınıflar Programları Tanıtım El kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Oruç, Ş. (2009). Sosyal bilgiler 6.sınıf ders kitaplarında edebi ürünler. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13(2), 9-24.
- Öztürk, C., Otluoğlu, R. (2003). *Sosyal Bilgiler Öğretiminde Edebi Ürünler ve Yazılı Materyaller*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Sanchez, G., Valcarcel, M. V. (1999). Science teachers' views and practices in planning for teaching. *Journal of Research in Science Teaching*, 36(4), 493-513.
- Yaşar, Ş., Gültekin, M. (2009). *Sosyal Bilgiler Öğretimi Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*. Ankara: Pegem Yayıncılık.
- Yıldırım, A., Şimşek, H., (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.